

Magyar Köztársaság Alkotmánybírósága
Dr. Paczolay Péter, elnök
1015 Budapest
Donáti u. 35 - 45.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az Alkotmánybíróság 2010. március 29-én és 30-án megkezdte a Polgári törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény (új Ptk.) hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 2010. évi XV. törvény (Ptké.) 1. § (1) bekezdése alkotmányellenességének vizsgálatát. A vizsgálatot Répássy Róbert országgyűlési képviselő 2010. március 2-án kelt indítványa (**Indítvány**) kezdeményezte. Az Indítványt a képviselő úr eljuttatta az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (**ÉFOÉSZ**) részére. Tudomásom szerint az ÉFOÉSZ az Indítvány elutasítását kérte a tisztelt Alkotmánybíróságtól.

Az alábbiakban azon álláspont mellett kívánom kifejtetni érveimet, hogy a Ptké. vizsgált szabálya, a Ptk. hatálybaléptetésének módja nem ütközik az Alkotmányba.

Ebből következően határozottan és tisztelettel kérem, hogy az Alkotmánybíróság ne semmisítse meg a Ptké. 1. § (1) bekezdését, és az Indítványt utasítsa el.

1. A döntés súlya

Az új Ptk. és annak hatályba léptetéséről rendelkező törvény, a Ptké. sorsát huzamosabb ideje figyelemmel kísérem. Már a folyamat elején bekapcsolódtam a Ptk. előkészítésébe, egyes témaköröket hozzászólásokkal, javaslatokkal támogattam. Ebben a beadványban nem ezt kívánom dicsérni, csupán egy szempontra mutatok rá a tárgyszerűség kedvéért. Senki sem kért fel vagy bízott meg ezen beadvány elkészítésére. A Ptk-át előkészítő igazságügyi (és rendészeti) minisztériumtól soha egy fillért sem kaptam, bár 2003 és 2005 között sok örömmel és legalább annyi csalódással vettem részt a társasági törvényt előkészítő kodifikációs bizottság munkájában, és azt követően két témában is felkért a minisztérium, hogy írásban fejtsem ki véleményem. Mindkét írás elérhető a nyilvánosság számára. Beadványom tehát saját álláspontomat tartalmazza. A beadvány magától értetődően teljes terjedelmében elérhetővé tehető a nyilvánosság számára.

Két ok miatt döntöttem a beadvány elkészítése és a tisztelt Alkotmánybíróság részére történő átadása mellett. Egyrészt azt szeretném világossá tenni, hogy ez a vizsgálat nem az új Ptk. tartalmi szabályainak érdemi megítéléséről szól. Ezen szabályok némelyikével magam is vitáztam, ma sem tartom aggálytannak valamennyi megoldását. Még az is lehet, hogy némelyikük szubsztantív alkotmányossági problémák okán - a megfelelő eljárás keretében - fennakadna az Alkotmánybíróság szűrőjén. De az Indítvány nem erről szól, és ha ez így van, akkor nem tartom alkotmányosan igazolhatónak, hogy a hatalommegosztás fennálló rendjében az Alkotmánybíróság adja meg a kegyelemdöfést a 2009. novemberében elfogadott új Ptk-nak. Van erre hivatottabb

hatalmi ág alkotmányos rendünkben. Másrészt, határozott álláspontom, hogy az Alkotmánybíróság előtt álló konkrét alkotmányjogi kérdés szempontjából nem állapítható meg érdemi alkotmány sértés. Mivel ezt az álláspontot ebben az eljárásban nem képviseli arra hivatott intézmény vagy rangos notabilitás, úgy véltem, az utolsó szó jogán valakinek mégis illendő megszólalnia.

Az Alkotmánybíróság feltehetően tisztában van azzal, hogy következményeiben igen jelentős döntés előtt áll. Nem túlzás azt állítani, hogy a döntés korszakos jelentőségű lesz. Természetesen számtalan érv, részben kifogás, vethető fel arra vonatkozóan, hogy a magyar magánjogi törvényhozás sorsát nem ez a döntés, hanem a többségi akaratot kifejező törvényhozás fogja történelmi perspektívában meghatározni. Ez jórészt igaz is, mi több, ez az érv arra az esetre is vonatkozik, ha az új Ptk. Első és Második könyve hatályba lép 2010. május 1-jén. Mindannyian tudjuk, hogy a többségi akarat ezt követően különösebb korlátozás nélkül módosíthatja, akár hatályon kívül is helyezheti az új Ptk. hatályba lépett rendelkezéseit. Mindezen tényezők nem kisebbítik az Alkotmánybíróság előtt álló döntés súlyát. Nem árt hangsúlyosan rámutatni arra, hogy nem szűk értelemben vett jogalkotási-jogállamisági döntés előtt állnak a bírák, hanem jóval szélesebb körben ítélik meg arról, hogy a jogállamiság keretei között milyen alkotmányos súlyú elvárásokat fogalmaznak meg egy részletes kódex hatálybalépése során.

2. Az Indítványban foglalt kérelem

2.1 A vizsgálat tárgya, körülményei

Az Indítvány arra kéri az Alkotmánybíróságot, hogy még az új Ptk. Első és Második könyvének tervezett hatályba lépése, tehát 2010. május 1. előtt hozzon határozatot. Az időbeli igyekezet érthető, az egyik oldalon valóban nyomós érdek fűződik ahhoz, hogy döntés szülessen május 1-je előtt. De az ilyen érthető szempontoknak is vannak korlátai.

Van egy másik oldal is. Számomra ugyanis az is kérdés, mondhatnám, alkotmányos aggály, hogy lesz-e kellő ideje magának az Alkotmánybíróságnak a döntés során mérlegelendő szempontok, tények és körülmények körültekintő vizsgálatára. Elégséges-e annyi idő, amelyet saját magának ír elő a testület a megalapozott és körültekintő döntéshez? Tájékozódott-e a Bíróság az új Ptk. két könyvének hatálybalépése előtt tett konkrét felkészülési eseményekről, intézkedésekről? Vajon saját felkészülésének kielégítő voltát megfontolta-e a tisztelt Alkotmánybíróság? Vajon önmagára is alkalmazza-e a testület a megfontoltság, a kiszámíthatóság, a kellő felkészülés erényeit? ¹

---

¹ Példával élnek: Thurgood Marshall, a Legfelső Bíróság első fekete bőrszínű bírója egyik véleményében határozottan képviselte azt az álláspontot, hogy ha egy polgár levélben fordul valamely állami szervhez, akkor alkotmányos követelmény, hogy az állami szerv válaszoljon a polgár levelére. Amikor Marshall bíró ifjú tanácsosa az iránt érdeklődött, hogy vajon a bíró úr a neki küldött álláskereső levelek esetében is gyakorolja-e ezen alkotmányos erényt és válaszol-e minden neki címzett levélre, Marshall bíró válasza nemleges volt.

A 2010. március 2-án kihirdetett új Ptké. 2010. május 1-jei hatállyal az alábbi szabályozást rendeli hatályba léptetni:

- Első könyv: 7 bevezető, értelmező rendelkezés.
- Második könyv: a személyekre vonatkozó szabályozás, amely magában foglalja:
  - A jogalanyiságról szóló Első részt, amely a legtöbbet vitatott cselekvőképességgel összefüggő szabályokat tartalmazza, összesen 40 szakasz terjedelemben.
  - A jogi személyekre (és jogi személyiség nélküli jogalanyokra) vonatkozó Második részt, amely 33 szakaszt ölel fel, és
  - A személyekhez fűződő jogokat szabályozó Harmadik részt, amely 23 szakaszból áll, és ezt követően 2 szakasz igazít el abban a kérdésben, hogy a szerzői jogról és az iparjogvédelemről külön törvény rendelkezik.

Tehát mindösszesen 105 szakaszból van szó. A Ptké. szerint az új Ptk. további, összesen több mint 1.200 szakaszt felölelő szabályai 2011. január 1-jén lépnek hatályba. Természetesen a számok önmagukban nem igazítanak el az elégséges felkészülési idő tekintetében, valóban nem érdemes számháborúba bonyolódunk.² Az sem különösen meggyőző szempont, amire az Indítvány is hivatkozik, miszerint az 1959-ben a demokratikusnak nem nevezhető korszakban is csaknem kilenc hónapot biztosítottak az első kihirdetett magyar magánjogi kódex hatálybalépésére. 1959 óta minden tekintetben nagyot fordult a világ. A felgyorsult és eszközeiben hihetetlen módon megsokszorozódott információs társadalomban a szükséges felkészülési idő sem úgy működik, mint 1959-ben vagy akár 1989-ben. A modern informatika eszközei más megismerési és felkészülési lehetőségeket biztosítanak, mint a Gutenberg-korszak papír alapú hivatalos közlönye.

2.2 Az Indítványban kifejtett érvelés

Mivel az Indítvánnyal szemben, illetve a fenti hatálybaléptetés alkotmányjogi megengedhetősége mellett nem fogalmazódott meg módszeres érvelés, érveimmel ezt a hiányt igyekszem pótolni. Az sem lenne elvetendő, ha a tisztelt Alkotmánybíróság felhívna az igazságügyi tárcát a törvényben alkalmazott hatálybaléptetési megoldás magyarázatára.

---

² De azért a számok emberei a kellő helyi értéken könyvelhetik el, hogy ha egy több mint 1.200 szakaszból álló kódex hatályba lépéséhez elégséges 12 hónap, akkor a 105 szakasz hatályba lépéséhez szükséges idő olyan 32 nap. És ha a régi Ptk. 685 szakaszának hatályba lépésére 9 hónap állt rendelkezésre, akkor a 105 szakasz hatályba lépéshez közel 42 nap szükséges.

Az Indítvány két okra történő hivatkozással kéri a Ptk. kifogásolt szakaszának megsemmisítését:

- (1) a felkészülési idő hiánya a jogállamiság alkotmányjogilag értékelendő sérelmét eredményezi, továbbá
- (2) a kettős (lépcsőzetes) hatályba lépés kiszámíthatatlan, előreláthatatlan, értelmezhetetlen helyzetet eredményez, amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogállamiság részét képező jogbiztonságot veszélyezteti.

Az Indítvány mellékletekkel kívánja erősíteni érvelését. Ezek egyrészt a köztársasági elnök politikai vétőjét tartalmazó 2009. december 22-i levele, amellyel a Ptk-t visszaküldte az országgyűlés számára (**Sólyom levél**), másrészt Wellman György bíró észrevételei (**Wellmann észrevétel**) és Baka András főbíró rövid összefoglalója a Legfelsőbb Bíróság álláspontját illetően (**Baka álláspont**).

Későbbi korok jogtörténészeire bízom annak megítélését, hogy a két bírósági vezető érvelése mennyire alapos, helytálló és meggyőző. A Wellmann észrevétel szerint alkalmasint az egy év sem lenne elégséges felkészülési idő, és határozottan ellenzi a kódex nem egy időpontban történő hatályba léptetését. A Baka álláspont jórészt a cselekvőképességi szabályok alkalmazásával járó várható gondokat sorolja fel, ám ezek egy jó része időközben a 3.1.3 pontban vázolt megoldás felé mozdult el.

A bírói álláspontok ebben az eljárásban mindenképpen csekélyebb súlyt képviselnek a konkrétan elbírálendő kérdés tekintetében, mivel azok más *időpontból* veszik szemügyre a szükséges időt, és más *időpontra* vonatkoznak megjegyzéseik. E mellett a jövőre vonatkozóan azt fejtegetik különösebb konkrétumok megjelölése nélkül, hogy mit miért nem lehetséges elvégezni (tipikus magyar hozzáállás), és nem azt a kérdést vetik fel, hogy az új Ptk. kihirdetését követően mit lehetne reális módon elvégezni. Mivel mindkét dokumentum 2009. őszén készült, arra nyilván nem reflektálnak, hogy az új Ptk. kihirdetése óta eltelt több mint öt hónapban milyen félkészülésre alkalmat adó intézkedés történt meg, annak milyen volt az intenzitása és hatékonysága, illetve ha ezek nem voltak elégséges tevékenységek, az miként hat ki a szükséges idő problémára.

Következésképpen a mellékletek inkább a tekintélyt vetik latba, mintsem egy ex post alkotmányossági vizsgálat számára fejtenek ki meggyőző érveket, megállapításokat.

3. Tények, szempontok, ellenérvek

Az Indítványban kifejtett két érvről az alábbiak állapíthatók meg.

3.1 A felkészülési idő.

3.1.1 Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata

Ha az Alkotmánybíróság korábbi döntéseiből indulunk ki, abból azt szűrhetjük le, hogy az Alkotmánybíróság csak akkor állapít meg alkotmányellenességet, ha a felkészülésre szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő hiánya állapítható meg (87/2008. (VI. 18.) AB határozat). Ezt a konklúziót tartalmazza az Alkotmány kétkötetes kommentárja is, jórészt a 87/2008-as határozatra hivatkozva. Ez a mérce tehát mértékadónak, világosnak tűnik. Az is nyilvánvaló, hogy a felkészülési idő szükségességét minden esetben az eset körülményeire tekintettel kell vizsgálni, ám a megfogalmazott mérce nem az esetről esetre történő bukdácsolás módszertana.

Nincs nyomós ok arra, hogy ettől a mércétől eltérjen az Alkotmánybíróság. A 87/2008. AB határozat körültekintően összegezi az Alkotmánybíróság jelenleg uralkodó, alaposan megfontolt álláspontját. E szerint az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata során „a felkészülési idő hiánya miatt különösen akkor állapította meg valamely jogszabály alkotmányellenességét, ha az szerzett jogot korlátozott, a korábbihoz képest úgy állapított meg hátrányosabb rendelkezést, illetőleg oly módon hátrított fokozott kockázatot a címzettekre, hogy a megismerés és a felkészülés lehetőségeinek hiánya sérelmet okozott az érintettek számára, akadályozta a jogalkalmazót a jogszabály alkalmazásában”.

A Ptké. esetében egyik fentiekben jelzett körülmény sem áll fenn. Bár tartalmi vita tárgya lehet, hogy a Második könyv rendelkezései, különösen a cselekvőképesség európai mércékhez történő igazítása mennyiben tekinthető jogkiterjesztő szabályozásnak, az bizonyos, hogy az új szabályozás nem jogkorlátozó, nem hátrít fokozott kockázatot a címzettekre. A szabályozást illetően egyébként a köztársasági elnök levelében kifejtett álláspontja is megjegyezte, hogy az progresszív megoldásnak tekinthető.

Az indítványozónak tehát azt kellene igazolnia, hogy kirívó, súlyosan veszélyeztető, a jogállamiság pilléreit megrendítő rendelkezést tartalmaz a kifogásolt jogszabály. Ilyen jellegű szabályt, megoldást - objektív mércével mérve - a Ptké. nem tartalmaz. Még a 60 napnyi felkészülési idő sem eredményezne ilyen helyzetet, de miként arra rámutatok, a releváns időszak sokkal inkább az új Ptk. kihirdetése óta biztosított több mint öt hónap, sőt, az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlata szerint a jogszabály előkészítésének folyamata is figyelembe veendő a szükséges felkészülési idő mérlegelése során.

Azt is megkockáztatom, hogy ha valóban kirívóan súlyos, a jogállamiságot veszélyeztető helyzetet teremtene a mintegy száz Ptk. szakasz 2010. május 1-jén történő hatályba lépése, ezt a köztársasági elnök nyilván észlelte, jelezte volna. Ha a köztársasági elnök komoly, lényegi alkotmányossági problémát talált volna a Ptké-ben, akkor maga tett volna indítványt az alkotmányellenesség megállapítására. Erre kötelezi az elnököt az Alkotmány. Az a tény, hogy a köztársasági elnök a politikai vétő eszközével élt, azt jelzi, hogy álláspontja szerint a Ptké. nem szenved érdemi

alkotmányellenességben. Ilyen értelemben Répássy Róbert képviselő Indítványa az elnöki döntést „bírálja felül”. Nem lenne elfogadható, ha az Alkotmánybíróság ezt támogatná.

Az új Ptk. Második könyve nem vezet be gyökeresen új intézményeket. A cselekvőképesség új szabályozása a korábbi törvényhozási folyamat folytatása, a sérelemdíj lényegében a fennálló bírói gyakorlat és a modern jogi gondolkodás kodifikálása. Nincsen olyan gyökeresen új és alapvetően ismeretlen intézmény, amely erre tekintettel követelne meg hosszabb megismerési és felkészülési folyamatot. Az új magánjogi kódex a megismerhetőség és a felkészülés szempontjából nem különbözik a többi kódextól. Nem lenne szerencsés, ha több országgyűlési képviselőhöz hasonlóan az Alkotmánybíróság is olyan orákulumnak tekintené, amelynek értelmét csak tudós professzorok képesek megérteni, és csak segítségükkel - kellő magyarázat révén - tudnák a bírák tovább értelmezni. Ez nem így van; a Ptk. megismerhető, a felkészülés ugyan időt és intellektuális koncentrációt igényel, de erre minden jogvégezett fő alkalmas.

Végül, és utolsó sorban, bár jómagam nem vagyok a „45 napos szabály” híve, megjegyzem, hogy tulajdonelvonást eredményező, közterhet megállapító törvényi változásra történő felkészülés tekintetében a 87/2008-as határozat mintegy alkotmányos követelményként fogadja el az államháztartási törvény 10. § (4) bekezdésében foglalt 45 napos határidőt. Ezt a minimumot meghaladja a Ptké. által biztosított felkészülési idő.

3.1.2 Mi a releváns időszak?

Három szempontra hívnám fel a figyelmet.

Elsősorban: álláspontom szerint az új Ptk. kihirdetése napján, 2009. november 20-én kezdődött el az érdemi felkészülés, ekkortól vált konkrét lehetőséggé a jogszabály megismerhetősége. Nincs érdemi jelentősége annak, hogy a hatálybalépés időpontja ekkor még nem volt eldöntött. Két funkciót kell ellátni a jogbiztonság szempontjából: lehetővé kell tenni a megismerhetőséget, és el kell látni a felkészülés feladatait. 2009. november 20-át követően mindenki megismerhette a 2010. május 1-jén hatályba lépő 105 szakaszt is, meg is indult a felkészülés. Nem lehet abból kiindulni, hogy amíg valamely jogszabály hatályba lépésének pontos időpontja nem tisztázott, addig félszívvel készül fel a bírói kar, a jogalkalmazók köre.

Másodszor: az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban arra is rámutatott, hogy a felkészülési idő szempontjából, a megismerés oldalán a jogszabály előkészítési szakasza is figyelembe veendő. Így az Alkotmánybíróság 349/B/2001. sz. határozata, amely a „Balaton” törvényben rögzített szükséges időt vizsgálta a felkészülési idő szempontjából, kimondta, hogy nem csupán a jogszabály kihirdetéstől számított idő, hanem a jogszabály előkészítési szakasza is figyelembe veendő. Különösen így van az új Ptk. esetében, amely hosszan tartó előkészítési szakaszában már huzamosabb ideje ismert volt az érdekeltek számára. Az Első könyv és a Második könyv szinte valamennyi rendelkezése folyamatosan követhető volt. Ha az Alkotmánybíróság nem pusztán a formailag üres fikcióra támaszkodik, amely szerint a megismerés és a felkészülés

folyamata a kihirdetéskor veszi kezdetét, akkor valamilyen módon az előkészítés konkrét mozzanatait, mérföldköveit is figyelembe kell vennie. Ez az előkészítési folyamat részleteinek megismerését jelentené. Nem elégedhet meg az Alkotmánybíróság a két melléklettel. A legminimálisabb elvárás szerint is törekednie kellene arra, hogy megismerje, milyen konkrét intézkedések történtek az előkészítés terén.

Végül, még abban az esetben is, ha a jogszabály-előkészítést csekély mértékben vagy egyáltalán nem venné figyelembe a tisztelt Alkotmánybíróság, és a Ptké. kihirdetésnek napjától számítaná a szükséges időt, a fentebb ismertetett joganyagot áttekintve megalapozottan állítható, hogy alkotmányos követelményként bőségesen elegendő a 60 napnyi felkészülési idő abban az esetben, ha nem jogkorlátozó, hanem jogkiterjesztő szabályozásról van szó. Nem ismerek olyan alkotmánybíróági döntést a civilizált Európában, amely hasonló esetben a 60 napnyi felkészülési időt ne tekintené az adott állam alkotmányával összhangban levőnek. Magyarország sem kivétel ebben a tekintetben.

3.1.3 A megismerhetőség fikciója, a felkészülés tényei

Az előkészítés és felkészülés tényeit illetően talán nem túlzás azt állítani, hogy az új Ptk. és annak Második könyve az egyik leginkább „felkészítettebb” jogszabálynak tűnik. Számatalan szakmai konzultáció, vita előzte meg elfogadását, azon minden érdekelt részt vehetett. Számos bírálattal is érte a formálódó tervezetet. Nem alaptalan azt állítani, hogy ebben a folyamatban, bírálatok, javaslatok kifejtése során a jogalkalmazók jelentős része meglehetősen alaposan megismerte a tervezetet. Ha nem csupán a fikciót vesszük kiindulási pontnak, akkor ez a termékeny folyamat mindenképpen figyelembe veendő a kellő felkészülési idő meghatározása során.

A felkészülést számos rendezvény és az IRM honlapján megtalálható tájékoztatás segítette elő. Ez a folyamat jelenleg is tart. Ezek közül négy mozzanatra hívnám fel a figyelmet.

Az első a „Kérdések és Válaszok az új Polgári Törvénykönyv Első és Második Könyvének rendelkezéseivel kapcsolatban” elnevezésű dokumentum, amely kérdés-felelet formájában világít meg fontos kérdéseket. Ez a „katekizmus” folyamatosan elérhető az IRM honlapján (www.irm.hu).

A második abban áll, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara hírlevele ismertette és honlapjára (www.bpbar.hu) feltette ezt a dokumentumot. Ily módon valamennyi ügyvéd számára lehetséges a megismerés ezen eszköze. Nem tartanám felesleges kitérőnek, ha az Alkotmánybíróság még döntése előtt áttekintené a kérdés-felelet dokumentumot, mint ahogy a felkészülés egyéb megvalósulásának megvizsgálása is elengedhetetlennek tűnik a megalapozott döntéshez.

A harmadik szempont a tárca által 2010. március 9 -10-én szervezett egész napos konferencia, amely mintegy 1.100 fő számára biztosított lehetőséget a Második könyv

megismerésére. A hasonló konferenciák folytatódnak, a szakmai szervezetek tagjaik számára folyamatosan szervezik a megismerés és felkészítés fórumait.

Végül, és valóban nem utolsó sorban, a bíróságok is folyamatosan készülnek fel, ismereteim szerint több fórumon is. Ennek során természetesen több olyan kérdés merült fel, amely kapcsán a bírák jól látják, az új kódex számos szabálya nehéz értelmezési kérdéseket vet fel. De ha visszatekintenek a hatályos Ptk-ra, annak jelentősebb novelláira, akkor azt kell konstatálni, hogy a múltban sem volt ez másként. Ugyanakkor azon bírák, akikkel jómagam beszéltem a Második könyvben felmerülő új intézményekre történő felkészülés lehetőségeiről, arról számoltak be, hogy a felkészülés 2010. május 1-ig megoldható.

Ami a cselekvőképességet érintő címet illeti, az alábbi mérföldkövek jelzik a felkészülés folyamatát:

- 2008 októbere óta szövegszerűen hozzáférhető volt a jogszabály tervezete, az IRM több konferenciát szervezett, konzultációs lehetőséget biztosított. Ezek némelyikén magam is részt vettem, mert meg kívántam érteni a változások lényegét.
- Az ÉFOÉSZ és az IRM 2010. május 1-ig az ország 24 pontján tart felkészítő rendezvényeket. Ezeken nem csupán a szakemberek, hanem a családtagok is részt vehetnek.
- Elkészült és több tízezer példányban valamennyi gyámhivatalhoz eljutott a jogszabályt a gyámhatóságok és gondnokok számára érthető módon összefoglaló kiadvány.
- A gondnokság alatt álló személyek számára is készült különlegesen érthető módszertannal összeállított füzet. Ez mindenképpen egyedülálló kísérlet, amely az érintettek felkészítését segíti elő.
- A Szociális és Munkaügyi Minisztérium kidolgozta a gyámhivatalok munkatársait felkészítő 10 órás, a gondnokokat felkészítő 22 órás, és az újonnan belépő hivatásos gondnokokat és támogatókat felkészítő 60 órás képzési programot. Ezekre a programokra természetesen 2010. május 1. után kerül sor.

Az új Ptk. tervezetét 2008 őszétől 2009 őszéig tárgyalta az országgyűlés. A módosító indítványok jelentős részét is megismerhette a téma iránt érdeklődő szakember, jogalkalmazó. A viták, módosítások, a köztársasági elnöki vétők eredményeként talán jobban és behatóbban, mint más törvény esetében.

3.1.4 A cselekvőképességet érintő új szabályozás bevezetése

Bár beadványom bevezetőjében magam jelentettem ki határozottan, hogy a jelen eljárás nem a Második könyvben szabályozott intézmények szubsztantív alkotmányjogi megítélése körül forog, a cselekvőképesség új szabályozása mégis több tekintetben beszűrődik a vizsgálatba. Magyarországon mintegy 70.000 embert érint a cselekvőképesség különböző mértékű korlátozása, közülük 44.000 személy a legsúlyosabb korlátozást jelentő cselekvőképességet kizáró gondnokság hatálya alatt áll. Az új Ptk. Második könyvében elfogadott cselekvőképességi szabályok csak folytatják a 2001-ben elindult folyamatot. Olyan differenciált rendszert teremtenek meg, amely az indokolt és szükséges mértékben korlátozza az érintettek személyi szabadságát és döntési autonómiáját.

A fentiekben utaltam a cselekvőképességi és gondnoksági szabályrendszer előkészítése érdekében megtett lépésekre. Ehhez kapcsolódik, hogy a Második könyv és a kapcsolódó jogszabályok nem minden szabálya lép 2010. május 1-jén hatályba. További felkészülési idő áll rendelkezésre számos intézmény tekintetében. Csak a lényegesebb időben eltolt teendőket foglalom össze:

- Minden cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alá tartozó nagykorú személy státuszát a gondnokság alá helyező határozatban megállapított időpontban felül kell vizsgálni. A felülvizsgálati időpontot nem tartalmazó határozat esetében 5 éven belül kell megindítani a felülvizsgálati eljárást. Hogy egészen nyilvánvaló legyen: az a személy, aki a hatályba lépés napján cselekvőképességet kizáró gondnokság hatálya alatt áll, ilyen státuszban, tehát az általános érvényű kizáró gondnokság alatt állóként várja be az 5 éven belül elvégzendő felülvizsgálatot.
- Az új Ptk. 2:34. § (6) bekezdésében meghatározott intézkedés, amely 20 főben korlátozza a hivatásos gondnokok által ellátható személyek számát, 2015. január 1-ig hagy felkészülési időt a gyámhatóságok számára.
- A gondokoltak és támogatott személyek, és az előzetes nyilatkozatok nyilvántartásáról szóló 2010. évi XVIII. törvény 2011. január 1-jén lép hatályba.

A felkészülési idő kielégítő tartamát illetően azt is érdemes figyelembe venni, hogy a folyamatot elindító 2001. évi XV. törvény 2001. május 4-én került kihirdetésre és hatályba lépésének napja a kihirdetést követő 6. hónap első napja volt. Az új Ptk. 2009. november 20-án került kihirdetésre, és a Második könyve hatályba lépésének napja - amennyiben az Alkotmánybíróság nem ad helyt az Indítványnak - ugyancsak a kihirdetést követő 6. hónap első napja lesz.

Az új szabályozás okán, és az utolsó szó jogán, mégsem mulaszthatom el, hogy ne mutassak rá alapos sejtésemre: ha ez a szabályrendszer május 1-jén nem léphet hatályba, akkor hosszú ideig nem lesz ebben a témakörben kielégítő szabályozás, és amit a jövőben

várhatunk, az lényeges vonatkozásaiban el fog maradni a Második könyvben rögzített alapelvektől. Az értelmi fogyatékosok a magyar alkotmány szerint nem rendelkeznek választójoggal. Társadalmi képviseletüket civil szervezetek látják el. Az értelmi fogyatékosokkal szemben alkalmazott jogkorlátozás mai rendje minden bizonnyal túlmegy azon, amely ma - európai mérce szerint - indokolt lenne. Természetesen többen vitatják az új Ptk. által megvalósítani kívánt jogkiterjesztés indokoltságát, útját és módját. Az is gyakran hangzott el, hogy az értelmi fogyatékkal élők inkább gondoskodást, figyelmet és szeretet igénylenek, és kevésbé szorulnak a körülményes jogvédelemre. Olyan nagy baj lenne vajon, ha ezen polgártársaink mindkét jótéteményben részesülhetnének?

3.2 A lépcsőzetes hatálybalépés

3.2.1 Általában

A lépcsőzetes hatálybalépés nem szokatlan megoldás, hasonlóan átfogó törvény esetében a magyar törvényalkotás is élt ezzel a szabályozási módszerrel.

Az is közismert, hogy a több könyvből álló holland Ptk. is szakaszosan, eltérő időben lépett hatályba. A könyvek hatályba lépése között évek is elteltek. Senkiben sem merült fel, hogy ez gyengíti a jogállamiságot.

Az bizonyos, hogy az Indítvánnyal ellentétben nem tekinthető alkotmányos követelménynek, hogy az egész törvénykönyv egy időben lépjen hatályba. Ezt eddig sem mondta ki az Alkotmánybíróság, és jó oka van arra, hogy most se tegye meg.

Ismét felhívom a figyelmet arra, hogy a köztársasági elnök ebben a kérdésben sem fejezte ki vagy utalt arra, hogy a több lépcsős hatályba lépés alkotmányellenes lenne. A Sólyom levélben kifejtett álláspont szerint az alkalmazni kívánt lépcsőzetes hatályba léptetés konkrét kialakítása nem volt politikailag elfogadható megoldás, és - erre tekintettel - politikai vétóval élt. Álláspontjából közvetve sem vonható le olyan következtetés, hogy az alkalmazott megoldás alkotmányellenes lenne.

3.2.2 Konkrét kifogások

Az Indítvány úgy véli, hogy a Ptké. szabályozási megoldása „három szabályozási csoport esetleges halmazává degradálja a kódexet”. A három halmazt az alábbiak teszik ki: (1) a teljes egészében új szabályok (**Új szabályok**), (2) a hatályban tartott korábbi szabályok (**Meglévő szabályok**), és (3) a 2010. május 1. és 2011. január 1. közötti 7 (szerény számításaim szerint 8) hónapos időtartamra megalkotott átmeneti szabályok (**Átmeneti szabályok**). Az Indítvány szerint ezen szabályok egyidejű alkalmazása áttekinthetetlen helyzet eredményez. Aligha állja meg helyét ez az állítás. A szabályokat természetesen nem úgy kell egyidejűleg alkalmazni, hogy egyszerre mindegyiket, mivel ez valóban kakofóniát eredményezne, hanem mindegyik halmazt a maga helyén.

Ha ezt tesszük, akkor bízom abban, hogy az Alkotmánybíróság tagjai számára kellően elhatárolódnak a három halmaz elemei, és a jogszabály iránt érdeklődő polgárok is megértik, hogy miként működik e három halmaz. Álláspontom szerint két dolog szorulhat magyarázatra.

Elsőként az alapelvek tekintetében kell megértenünk, hogy az új Ptk. május 1-jén hatályba lépő rendelkezéseire már az új alapelvek, míg a hatályba nem lépő szabályok helyén tovább érvényesülő régi Ptk. szabályokra az 1959. évi IV. törvény bevezető rendelkezései vonatkoznak. Gondolom, hogy ez nem okoz normavilágossági problémát, éppen az ellenkezője okozna zavart. Ennek kapcsán érdemes rámutatni arra is, hogy a régi Ptk. utaló magatartásra vonatkozó alapelvek, a 6. § nem tűnik el nyolc hónapra, mint arra a Sólyom levél utal. A régi Ptk. 6. §-át a Ptké. 2011. január 1-ig engedi tovább érvényesülni. 2011. január 1-től veszi át szerepét az új Ptk. 5:569. §-a. Ezáltal a jogintézmény fennállásának folytonossága biztosított.

Másodsorban az Átmeneti szabályok alkalmazása tekintetében lappangó lamentáló észrevétel az Indítványban. Feltehetően a harmadik halmazban megjelenő Átmeneti szabályok szorulnak magyarázatra. Mivel a Második könyv új intézményei miatt néhány járulékos kérdésben szükségképpen új szabályokat kell alkalmazni az Ötödik és Hatodik könyvben, valamint a családjogi törvényben, a jogalkotó nem csupán a régi Ptk. és a családjogi törvény vonatkozó szabályait módosította, hanem a könnyebb érthetőség és a jobb átláthatóság kedvéért olyan Átmeneti szabályokat alkotott, amelyek lényegében az Új szabályoknak felelnek meg, és ezek lépnek hatályba 2010. május 1-jén.

Álláspontom szerint ezen Átmeneti szabályok sem okoznak különösebb megértési, követhetőségi problémát. Egy öröklési jogi példát hoznék fel ennek demonstrálására. A hatályos Ptk. 631. § b) pontja szerint az írásbeli magánvégrendelet érvénytelen, ha a tanú kiskorú vagy cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt áll. A Ptké. 43. § (5) bekezdése 2010. május 1-jétől úgy módosítja a Ptk-át, hogy az írásbeli magánvégrendelet érvénytelen, ha a tanú kiskorú vagy olyan nagykorú személy, akinek a bíróság a cselekvőképességét úgy korlátozta, hogy az kizárja a tanúkenti közreműködést. A Ptké. 43. § (5) bekezdése lényegében azonos az új Ptk. 6:17. § (2) bekezdésének b) pontjával, miszerint az írásbeli magánvégrendelet érvénytelen, ha a tanú „b) kiskorú vagy olyan korlátozottan cselekvőképes nagykorú személy, akinek a bíróság a cselekvőképességét úgy korlátozta, hogy az kizárja a tanúkenti közreműködést”. A példából jól látható, hogy aki a Ptké-ben kimondott „átmeneti” Ptk-módosítást elolvassa, annak számára nem jelent gondot az új Ptk. öröklési jogi szabályának megértése sem. Nem sérül a normavilágosság, az Átmeneti szabályok beépítése - átlagos intelligenciát feltételezve - nem zavarja a régi és az új Ptk. szabály megértését. Nem sérül a normavilágosság. Szó sincs arról, hogy a jogszabály értelmezése körül lenne sötétség. Az Átmeneti szabályok nem jelentenek többlettanulást a jogalkalmazó számára.

Az Átmeneti szabályok éppen az olvasó könnyebb tájékozódását kívánják biztosítani. Az olvasónak nem az Ötödik könyv vagy a Hatodik könyv 2011. január 1-től alkalmazandó szabályát kell kutatnia, hanem az Átmeneti szabályok segítségével tájékozódhat a 2010. május 1-jével hatályba lépő kiegészítő rendelkezésekről.

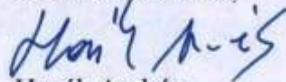
4. Egy alkotmányt értelmezünk

A tisztelt Alkotmánybíróság hamarosan dönteni kíván. Bízom abban, hogy érveim meggyőzték a bírákat. Ez a döntés hosszabb távra szólóan hat ki az új Ptk-ra, a magyar magánjog jövőjére, de egyben azt is próbára teszi, hogy meddig jutott el húsz esztendő elteltével a magyar alkotmánybíráskodás. Nem lenne szerencsés, ha olyan pályára lépne a testület, amelyen akkor védi meg az alkotmányt, amikor erre kevésbé van szükség, és akkor nem érvényesíti az alkotmány értelmezése során kialakított saját doktrínáit, amikor arra valóban szükség volna.

Mindezek kapcsán sohase feledjük azt a bölcsességet, amelyre már John Marshall főbíró felhívta figyelmünket: a Donáti utcában éppen úgy *egy alkotmányt* értelmezünk és alkalmazunk, mint ahogy a Capitolium-i dombon vagy Karlsruhe-ben értelmeztek elődeink és alkalmaznak kortársaink.

Budapest, 2010. április 6.

Őszinte tisztelettel,

Hanák András
ügyvéd